

TENKOVI UJEDINJENE KOMANDE U KOREJI — UPOTREBLJENI KAO ARTILJERIJA NA POLOŽAJU

Ustaljeni i utvrđeni front u poslednjoj fazi rata u Koreji isključio je upotrebu tenkova u manevarskom smislu, te su se oni, u odnosu na klasičan način njihove upotrebe, našli takoreći besposleni. Stoga su uvučeni u organizaciju glavnog položaja da bi tamo bili upotrebljeni kao kazematirana artiljerija. Njihova borbeno mesta bila su određena prema konstruktivnim osobinama tenkova i balističkim svojstvima njihovih topova. Velika početna brzina daje položenu putanju zrna. Stoga i gađanje iz tenkovskih topova jeste direktno, a samim tim i njihovo mesto na borbenom položaju mora biti tako izabrano da vide cilj koji gađaju. To mesto opredeljeno je i mogućnostima prilaza tenka; jer, iako današnji tenk savladuje mnoge terenske prepreke, ipak ima i takvih koje ne može savladati. Na vatrenom ili borbenom položaju tenk se tako ukopava da mu polje osmatranja i dejstva ostane slobodno. Glavnu zaštitu posluži pretstavlja sam oklop tenka, a specijalno njegova kupola. Glavne ciljeve za ovako postavljenu tenkovsku artiljeriju pretstavljaju neprijateljski bunker, topovska mesta, rovovi i male grupe neprijateljskih vojnika. Ovi se ciljevi često nalaze van dometa tačne vatre tenkovskih oruđa, te su tenkovski artiljerci morali da vrše razne vrste korektura. Opšta je praksa da svaki tenk u Koreji, kada je na položaju, drži 9 metaka sa brzantnim eksplozivom na podu tenka, kao dodatak svom borbenom kompletu. Kada se vršilo gađanje na ciljeve na otstojanju od 4.000 metara i više, ako se upotrebljavala municija iz niša u samoj kupoli, primećivalo se da je bilo potrebno povećati daljinu za približno 1.000 metara. Ovo je bilo stoga što je temperatura municije iz niša bila uvek za nešto niža od one koja je bila na podu kupole. Kad god se koristila municija iz bunkera (kao ručnog magacina) u neposrednoj blizini položaja tenka, smanjenje dometa je bilo naročito uočljivo. Na osnovu ovog iskustva došlo se do pravila da, kad god je to moguće, za gađanje treba koristiti municiju sa jednog mesta, kako bi se izbegle korekture po daljini izazvane razlikom temperature zrna. Ovo je u Koreji bilo naročito značajno za vreme visokih temperatura u junu, julu i avgustu.

Najčešći zadaci tenkovske artiljerije bila su rušea gađanja bunkera koje je teško uočiti pošto su bili dobro kamuflirani. Jedino što je moglo odati jedan bunker jeste mali otvor toparnice, ili puškarnice, ili tanak prorez za osmatranje. Mesto bunkera se moglo utvrditi i приметnim saobraćajem oko nekog, naizgled beznačajnog mesta, džbuna ili nekog usamljenog drveta. Za uništenje takvog cilja preporučljivo je da, ako se ne može uočiti puškarnica ili otvor za osmatranje bunkera, tenk upotrebi brzantno zrno da bi se ogolilo telo bunkera ili njegovog otvora, pa potom da se pređe na gađanje probojnim zrnima i to gađajući u tačku na 1 m ispod otkrivenog tela bunkera ili puškarnice. Ovo će razdrmati temelje bunkera i pri daljem gađanju brzantnim zrnima (sa usporačem) razgolit će potpuno zidove bunkera i učiniće da se tavanica bunkera sruši. No, ako je u pitanju kakva naročito jaka konstrukcija bunkera — onda se gađa u njegovu puškarnicu zapaljivim zrnima — da bi se izazvao požar i njegovo dejstvo na ljudstvo u samom bunkeru. Kinezi i Severokorejci imaju običaj da prave lažne bunkere kako bi stvorili zabunu kod trupa UN i izazvali ih da uzaludno rasipaju municiju. Pažljivo osmatranje saobraćaja oko bunkera omogućuje razlikovanje pravih od lažnih. Pri dejstvu na bunkere uvidelo se da je najbolje da

se ne troši municija za njihovo potpuno rušenje, već ih treba samo oštetiti; kada se ovo, pak, postigne, takav se bunker stalno osmatra da bi se sprečili kako njegova popravka, tako i saobraćaj iz njega i u njega.

Tablice gađanja za tenkovski top 76 mm daju iste podatke za razorna, zapaljiva i dimna zrna. Međutim, na praksi se pokazalo da na većim daljinama između eksplozivnog i zapaljivog zrna postoji izvesno odstupanje. Da bi se postigao pogodak zapaljivog zrna na isto mesto gde je palo razorno zrno, potrebno je za zapaljivo zrno izvršiti popravku povećanjem daljine. Na daljini preko 3.000 m ova popravka iznosi po 50 m.

Topovske nišanske sprave tenka podešene su za direktno nišanje i gađanje. Međutim, tenkovi, upotrebljeni kao artiljerija na glavnom položaju, imali su potrebu da gađaju i indirektnom vatrom. U tom slučaju vertikalni uglovi, odnosno elevacija cevi, određivani su pomoću kvadranta M. 9 ili pomoću azimutskog pokazivača. Elementi su davani sa osmatračnica, pa je topovska posluga tenka morala da vrši popravke za eliminisanje razlike koja se pojavljuje između kvadranta i nišanskih sprava podešenih za neposredno nišanje. Pri ovome se pokazalo da su manje popravke od 50 m nemoguće. Ovo se nezgodno odražavalo pri gađanju neprijateljskih osmatračnica, koje su se obično nalazile na grebenu, kada se pojavila potreba za popravkama u daljini od 25 m pa i manje, da bi se mogao pogoditi cilj. Popravke po daljini od 50 m često su dovodile do prebačaja zrna preko grebena, dok bi zrna bez povećanja daljine za 30 m bila dosta podbačajna. Ovo je izazvalo potrebu za dopunama kod mernih i nišanskih sprava za regulisanje daljine u skokovima od po 25 m.

Za probijanje betonskih ili armirano-betonskih objekata, na udarnim zrnima postoje specijalni upaljači. Iako je postojalo verovanje da upotreba ovih upaljača ne menja balističke osobine udarnog zrna, praksa je, međutim, pokazala da razlike ipak postoje i to u smislu povećanja daljine. Pri upotrebi udarnih zrna sa upaljačima za probijanje betona važno je da se razantnim zrnima prethodno raščisti obloga, ili zemlja, ispred betonske mase, pa tek onda da se pređe na probojna zrna. A to stoga što se uvidelo da zrno pri probijanju obloge ili zemlje ispred betonske mase, ili stene, izgubi od svoje brzine toliko, da docniji udar zrna u beton, ili stenu, oslabi i nije dovoljan da izazove detonaciju upaljača.

Posle izbačenih 15 metaka (jedno za drugim) nastupa zagrevanje cevi tenkovskog topa. Pri gađanju na daljinama preko 3.000 m ovo zagrevanje izaziva rasturanje pogodaka, pa, prema tome, i netačnost u gađanju. Pošto je ovakvo rasturanje neizbežno, a slika pogodaka se ne može popraviti nikakvim korekturama, to onda čim kod jednog tenka dođe do ovakvog rasturanja, on prekida vatru da bi rashladio cev. Do tog vremena gađanje preuzima susedni tenk, koji je za ovaj slučaj određen i koji je dotle bio u osmatranju; on gađa sa pozajmljenim elementima prethodnog tenka.

Tenkovi sa ovakvom ulogom nalaze se stalno na položaju i sa njega silaze samo kad su u pitanju neke opravke ili redovni pregledi za održavanje materijala. Tenkovi, postavljeni na visovima i pozadi grebena, u stanju su da za vrlo kratko vreme, neposrednim gađanjem već sa prva 3—4 metka unište svaki cilj koji se vidljivo pojavi na neprijateljskoj strani. S druge strane, nalazeći se na ovakvom mestu, oni neprijatelju otežavaju korekturu vatre, pošto svi prebačeni meci odlaze preko grebena i neosmotreni su za neprijatelja. Brzina otvaranja vatre protiv pojavljenoj cilja kreće se u granicama od $\frac{1}{2}$ do 1 minute.

Teren Koreje je vrlo nepodesan za upotrebu tenkova, u onom smislu kako se zamišlja njihova osnovna upotreba. Ali, s druge strane, tenkovi svoj rad moraju prilagođavati svima mogućim prilikama na bojištu. Tamo gde su drugi rodovi vojske, moraju se nalaziti i tenkovi, bez obzira na podesnost i nepodesnost prilika za rad. Tenkovi su u Koreji pokazali sposobnost prilagođavanja i time još jednom dokazali svoju neophodnost kao roda vojske.

(Armor, mart—april 1953)